

*В. О. Черепанова,
професор кафедри організації виробництва та управління персоналом,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків
М. С. Магомедов,
здобувач кафедри організації виробництва та управління персоналом,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ФАКТОРІВ ТА РИЗИКІВ, ЩО НЕГАТИВНО ВПЛИВАЮТЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КОКСОХІМІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*V. Cherepanova,
PhD, associate professor of the department of production and management personnel,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
M. Magomedov,
applicant department of production and management personnel,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"*

THE METHODOICAL APPROACH TO THE EVALUATION OF THE FACTORS AND RISKS AFFECTING THE ACTIVITIES OF COKE ENTERPRISES

Стаття присвячена визначенню факторів, що негативно впливають на діяльність коксохімічних підприємств. Доведено, що класичний підхід до визначення факторів зовнішнього (макро- та мікрорівень) та внутрішнього середовища не повністю враховує усі особливості сучасного промислового виробництва, особливо коксохімічного. Тому, у статті запропоновано власну класифікацію навколишнього середовища, факторів та показників, що їх характеризують, методику оцінку їх впливу. Обґрунтовано, що під впливом зазначених факторів у коксохімічних підприємств виникають ризики. В економічній літературі не існує єдиного підходу до класифікації ризиків, які характерні для коксохімічних підприємств. В статті запропоновано власну класифікацію подвійних ризиків та представлено результати їх оцінювання на прикладі коксохімічних підприємств. Встановлено, що ризики безпосередньо пов'язані з факторами середовища підприємства, тому їх оцінка здійснюється по кожному середовищу та в цілому. За результатами дослідження наведено пропозиції щодо вдосконалення системи управління підприємством, яка базується на стабілізації їх діяльності.

The article is devoted to defining the factors that affect the activity of coking enterprises. Proved that the classical approach to determining factors (macro and micro) and internal environment does not fully take into account all the features of modern industrial production, particularly coke. Therefore, the article suggested his own classification of environmental factors and indices that characterize them, methods of assessment of their impact. Proved that under the influence of these factors on coke enterprises emerging risks. In the economic literature there is no single approach to the classification of risks that are characteristic of coking enterprises. The paper offered its own classification dual

risks and presented the results of their evaluation on the example of coking enterprises. Found that the risk factors directly related to the environment of the company, so their assessment is carried out for each and environment in general. The study presented proposals to improve enterprise management system, based on the stabilization of their activities.

Ключові слова: конкурентне, міжнародне, зовнішнє, внутрішнє, середовище, державна політика й управління, фактори, показники, ризики, система адаптивного управління, інтегральний показник.

Keywords: competition, international, external, internal, environment, public policy and governance factors, indices, risk management system is adaptive, integrated indicator.

Постановка проблеми. Останнім часом в економіці спостерігається негативна тенденція падіння промислового виробництва. Так, загальне падіння промисловості за 2015 рік склало 13,4% порівняно з 2014 роком. А якщо згадати, що в 2014 році теж було падіння, то можна сміливо сказати, що промисловість України впала на 23,5% порівняно з 2013 роком [1]. Як повідомлялося, в Україні в 2015 році виробництво сталі скоротилося порівняно з 2014 роком на 16% - до 22,935 мільйона тонн, виробництво загального металопрокату також скоротилося на 16% - до 20,02 мільйона тонн, виплавка чавуну зменшилась на 12% - до 21,88 мільйона тонн. Обсяг виробництва коксу за 2015 рік зменшився на 16% - до 11,61 мільйона тонн [2].

Аналіз динаміки реалізації коксу та іншої продукції коксохімічних підприємств (КХП) у 2001-2014 рр. показав, що обсяг цієї продукції зростав з 2001 по 2011 рік. Починаючи з 2012 року, спостерігається його падіння. В 2014 році обсяг реалізації продукції був на рівні 2005-2006 років [3]. Отже, ці цифри підкреслюють, що існує гостра потреба у формуванні методичного підходу до оцінювання впливу факторів на діяльність КХП з метою розробки ефективних адаптаційних інструментів для покращення роботи цих підприємств.

У січні-березні 2016 року порівняно з січнем-березнем 2015 року цей показник становив 103,7%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів - 104,2%, переробній - 104,4%, постачанні і розподіленні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - 100,6%. Як відомо, у лютому 2016 року вперше за останні три роки зафіксовано зростання промислового виробництва проти відповідного місяця попереднього року [4].

Отже, як показують дані статистики, в Україні не існує чіткої тенденції розвитку промислового, у тому числі коксохімічного виробництва. Ця галузь сильно залежить від впливу змін у зовнішньому середовищі, політичній ситуації в країні, фінансової кризи та інших факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Фактори зовнішнього, внутрішнього та іншого середовища розглядалися в працях багатьох науковців, таких, як: Ф.Котлер [5], О.О.Мамалуй [6, с.46.], Є.В.Мішук [7], Є. В.Г. Є. Мошек, Л.А., Гомба та Л. П. Піддубна [8], Г.В.Осовська та О.А. Осовський [9], Т.О.Примак [10], Стадник та Йохна [11], Р.А.Фатхутдинов [12] та ін. Однак єдиної класифікації як факторів, так і середовища виділено не було. Треба зазначити, що економічне, політичне, демографічне, науково-технічне та інші середовища й їх фактори постійно змінюються, як і змінюються умови виробничої діяльності підприємств. Тому наукові дослідження у цьому напрямку постійно проводяться як в Україні, так і за її межами.

В матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції [13], було зазначено, що для коксохімічних підприємств характерні наступні фактори:

1. Фактори конкурентного середовища, які впливають на попит, якість, ціну продукції та ін., тобто на усі умови організації ефективного збуту продукції у ринковій економіці.

2. Фактори зовнішнього середовища, які більш повного визначення впливу на діяльність виробничих підприємств доцільно розподілити на декілька груп. По-перше, це фактори міжнародного середовища, оскільки Україна вступає у зону вільної торгівлі між Європою. Особливість дії цих факторів полягає в тому, що вони охоплюють усі чинники зовнішнього середовища, які відображають умови зарубіжних країн, з якими планує співпрацю підприємство. По-друге, це державна політика та управління, яке формується під впливом єдиної політики країн – членів Європейського Союзу. По-третє, фактори опосередкованого впливу, до яких належать демографічні, економічні, політичні та інші чинники, що постійно змінюються і є джерелом занепокоєння для підприємства. Вони формуються під впливом державної політики та управління. Четверте, середовище прямого впливу на підприємство, до яких належать постачальники, посередники, споживачі тощо.

3. Фактори внутрішнього середовища – це наявність основних виробничих фондів, обігових коштів, трудових ресурсів, структури підприємства та ін. Ці фактори характеризують внутрішній стан підприємства та його можливості.

Мета статті полягає в розробці теоретичного підходу до визначення факторів, показників, ризиків, а також методичного забезпечення оцінки їх впливу на діяльність коксохімічних підприємств.

Методи дослідження. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, методи наукових досліджень.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення, економіко-статистичні методи..

Результати. В підручнику «Стратегія підприємства» М.Г.Саєнко [14, с. 34] наведено загальний вплив факторів на діяльність підприємств, який характерно для маркетингового підходу, оскільки зовнішнє середовище складається із макро- та мікросередовища. На рис.1 представлено схему напрямів впливу (середовища) промислового підприємства, яка характерна і для коксохімічних підприємств та запропоновано авторами даної статті.

Висновки. Встановлено, що станом на 2014 рік найбільший ризик у цих підприємств виникає під впливом конкурентного, внутрішнього та міжнародного середовища. Така тенденція показує, що на ефективність діяльності КХП діють фактори внутрішньої галузевої конкуренції; нестача вугілля необхідних марок та високі витрати на його закупівлю, зростання імпорту на вугілля з країн дальнього зарубіжжя – США, Канада, Австралія та ін.

Для ліквідації наслідків впливу середовища, ризиків на ефективність діяльності КХП, у подальшому дослідженні доцільно розробити інструменти системи адаптивного управління.

Література.

1. Українська промисловість 2015 року - це дійсно велика загадка// <http://ua.112.ua/mnenie/ukrainska-promyslovist-2015-roku-tse-diisno-velyka-zahadka-287695.html>
2. В Україні з початку року виробництво сталі зросло на 14% // <http://www.epravda.com.ua/news/2016/06/1/594676/>
3. Итоги работы коксохимических предприятий и производств в 2014 г. – Днепропетровск, 2015. – 76 с.
4. Промвиробництво в Україні другий місяць зростає// <http://www.pravda.com.ua/news/2016/04/21/7106333/>.
5. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. – Изд. 11-е./ Ф.Котлер СПб.: Питер, 2005. — 800с
6. Мамалуй О.О, Основи економічної теорії. – Х.: 2001. – 147 с.
7. Міщук Є. В. Управління процесами адаптації підприємств до зовнішнього середовища: новітні тенденції [Електронний ресурс] / Є. В. Міщук, В. П. Голівер // Агросвіт. – 2015. – № 6. – С. 44–48. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2015/11.pdf (22.03.2016).
8. Мошек Г.Є. Менеджмент підприємства: Підручник : Підручник / Г. Є. Мошек, Л.А. Гомба, Л. П. Піддубна. – Київ : КНТЕУ, 2002. – 371 с.
9. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту. Навч. посібник / К.: "Кондор", 2006.- 664 с.
10. Примак Т.О. Маркетинг. / навч. посібник – К.: МАУП, 2004. – 288 с. <http://books.br.com.ua/themes/55/81>
11. Стадник В.В., Менеджмент. Посібник/В.В. Стадник, М.А.Йохна – К.: Академвидав, 2003. – 464 с
12. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Фатхутдинов Р. А. - М. : Маркетинг, 2002. - 892 с.
13. Черепанова В.О. Удосконалення класифікації факторів впливу на діяльність вітчизняних промислових підприємств /В.О.Черепанова, М.С.Магомедов //Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективні напрями наукових досліджень – 2015» (17-22 жовтня 2015 р., м.Братислава, Словатчина. – Т.1. – С.123-124.
14. Саєнко М.Г. Стратегія підприємства. / М.Г.Саєнко. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 390 с.
15. Хомяченкова Н.А. Механизм интегральной оценки устойчивости развития промышленных предприятий /автореферат канд.. эконом. наук 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством /Н.А. Хомяченкова – М.: Московский государственный институт электронной техники (технический университет), 2011. – 21 с.
16. Крейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
17. Нижник І. В. Забезпечення конкурентних переваг: ризики і втрати в їх реалізації на регіональному ринку / І. В. Нижник // Вчені записки Кримського інженерно-педагогічного університету. Економічні науки. – Сімферополь : НВЦ КІПУ, 2008. – Вип. 12. – С. 156-160.
18. Економічний ризик: методи оцінки та управління [Текст] : навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.

References.

1. Okhrymenko O. (2016), "Ukrainskaia promyslovyst '2015 - dyysno a great mystery", *112 ua*, [Online], available at: <http://ua.112.ua/mnenie/ukrainska-promyslovyst-2015-roku-tse-diisno-velyka-zahadka-287695.html>
2. (2016) "In Ukraine since the beginning of the production of steel increased by 14%", *Ekonomichna pravda*, [Online], available at: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/06/1/594676/>
3. Ukrayns'ka promyslova asotsiatsiia «Ukrkoks» (2015), "Pidsumky roboty koksokhimichnykh pidpriemstv i vyrobnytstv v 2014 rotsi" [Results of coke enterprises and industries in 2014], Dnipropetrivsk, Ukraine.
4. (2016), "Promvyrobnytstvo v Ukraini druhyj misiats' zrostaie", *Ekonomichna pravda*, [Online], available at: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/04/21/7106333/>.
5. Kotler F.(2005), *Marketynh menedzhment* [Marketing Management], 11rd ed, Pyter, Sankt-Peterburh, Rosiia.
6. Mamaluj O.O, (2001), *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Foundations of economic theory], Kharkiv, Ukraine.
7. Mischuk Ye. V., (2015), "Upravlinnia protsesamy adaptatsii pidpriemstv do zovnishn'oho seredovyscha: novitni tendentsii" *Ahrosvit* , vol. 6, pp. 44–48.
8. Moshek G.E., Gombe L.A and Piddubna L.P.,(2002), *Menedzhment pidpriemstva*, [Management company], KNTU, Kyiv, Ukraine.
9. Osovska G.V. and Osovskyy O.A. (2006), *Osnovy menedzhmentu*[Fundamentals of management], "Kondor", Kyiv, Ukraine.
10. Prymak T.O. (2004), *Marketynh* [Marketynh.], MAUP, Kyiv, Ukraine.
11. Stadnik V.V. and Yohna M.A. (2003), *Menedzhment*, [Management], Akademvydav, Kyiv, Ukraine.
12. Fatkhutdinov R. A.(2002), *Konkurentosposobnost' orhanyzatsyy v usloviakh kryzysa: ekonomika, markeytnh, menedzhment* [Competitiveness of the organization in terms crisis, Economics, Marketing, Management], Marketynh, Moskva, Rosiia.
13. Cherepanova V.A. and Magomedov M.S., (2015), "Improving classification factors impact on the domestic industry" *Zbirka dopovidej Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii* [Conference Proceedings of the International Economic Conference], Perspektyvni napriamy naukovykh doslidzhen' – 2015 ["Promising areas of research - 2015], Bratyslava, Slovachyna, 17-22 zhovtnia , T.1. pp.123-124.
14. Saienko M.H. (2006). *Stratehiia pidpriemstva* [Business Strategy], Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.
15. Homyachenkova N.A. "Stability Mechanism yntehralnoy otsenki development of industrial enterprises" Ph.D, Thesis, Economy and management of a national economy in Moscow, Moskva, Rosiia.
16. Kireytsev G.G. (2001), *Finansovyy menedzhment*[Financial management], ZhITI, Zhytomir, Ukraine.
17. Nyzhnyk I.V. (2008), "Providing competitive advantages, risks and losses in their implementation at the regional market", *Vcheni zapysky Kryms'koho inzhenerno-pedahohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 12, pp. 156-160.
18. Vasylyeva T.A, Leonov S.V and Krivich Y.M. (2015), *Ekonomichnyy ryzyk: metody otsinky ta upravlinnia*[Economic risk: methods of assessment and management], SHEE "UABS NBU", Sumy, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2016 р.